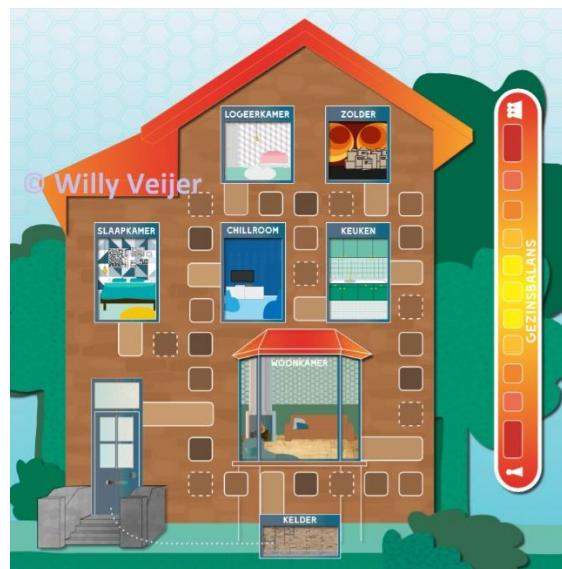

Open Huis, spel van de goede verhalen

“Ieder gezin en iedere familie heeft een schatkist vol verhalen: waardevolle ervaringen, die je met elkaar hebt beleefd vol goede herinneringen. Maar ook moeilijke ervaringen, waar je samen doorheen gekomen bent, zijn goede verhalen: je kunt er moed en kracht in vinden. Soms liggen in de kelders en op de zolders van het gezinshuis ervaringen, die nog niet afgemaakt zijn. Soms kunnen het daglicht moeilijk verdragen. Soms is wat je hebt meegemaakt kwetsbaar en zijn er nog geen woorden voor. ‘Open Huis’ helpt om op een lichte en ontspannen manier deze verhalen te delen. Samen ontdek en beleef je de kracht en verbondenheid van je gezin. ‘Open Huis’ helpt je om elkaar beter te begrijpen en een beter contact met elkaar te hebben. Dat maakt je fier op hoe je samen gezin bent!” (Spelregels ‘Open Huis’)

Het spel

Op tafel ligt een groot speelbord met daarop de afbeelding van een huis met verschillende kamer en een looppad om van de ene plek naar de andere te gaan. Elke kamer heeft een eigen thema: in de woonkamer ben je als gezin met elkaar samen en spreek je over wat je waardevol vindt. In de slaapkamer gaat het over jezelf en in de logeerkamer over de mensen buiten het gezin, met wie je verbonden bent, zoals opa, oma, vrienden... Kom je helemaal op zolder, dan worden daar de herinneringen van het gezin bewaard. En, o ja, dat vergeet ik bijna, er is ook een kelder in het huis, dat is een spannende en donkere plek; daar kom je angst en verdriet tegen... Bij elke kamer horen vragen en ieder gezinslid in de kring komt aan de beurt. Wanneer een vraag te persoonlijk wordt mag je een ‘niet storen’ kaartje aan de deur van de kamer hangen....

Stanley (15) gooit met de dobbelsteen. Zijn route door het huis loopt eerst langs de zolder. “weet je een verhaal over de jeugd van je moeder?”. Hij denkt even na en vertelt dat zijn moeder als jong meisje van het keukendakje afsprong, omdat ze zo graag wilde vliegen en dacht dat ze dat kon. Hard met haar handen en armen wapperend maakte ze een treurige val - dat deed zeer!. Maar ze werd door haar vader weer op de been geholpen.

Dan is vader John (44) aan de beurt. De woonkamer. “welke les heb je van je opa geleerd?”. Zijn opa is al lang geleden overleden en de kinderen hebben hem niet gekend. Maar hij vertelt dat zijn opa

samen met hem de weilanden afzocht naar nesten van weidevogels, die zijn opa beschermdde. Daar had hij de liefde voor de natuur opgedaan.

Lisa (13) gaat naar de Chillroom. Daar krijgt ze een opdracht: "Ga onderzoeken wie de grootste handen heeft in jullie gezin". Alle gezinsleden leggen hun handen op tafel. Will, haar oudste broer heeft de grootste handen. Will (17) kijkt trots rond. Hij voelt zich 'the man of the match'

Joanne(11) komt een keldervraag tegen: "is er iemand in jullie familie overleden waar jullie nog vaak over praten?". Ze aarzelt met antwoorden en kijkt de kring even rond. Ehm... Oma Geertje? Antwoord ze vragend. Moeder Hanneke (41) wordt wat stil. En de gezinsbegeleider benoemt dat wat ze ziet: Is het moeilijk om over oma Geertje te praten? Oma Geertje, de moeder van vader is vorig jaar overleden. Vroeger kwamen de kinderen veel bij haar, maar na een familieruzie is er lang geen contact geweest en toen ze vrij plotseling overleed werd het een ingewikkeld te verwerken verlies. Het doet zeer om er over te praten, maar toch kan oma Geertje er zo weer een beetje bij horen. De begeleidster heeft later nog eens met moeder gesproken over die onaffe relatie en dat heeft moeder weer een stukje vrede gegeven.

Moeder kiest voor een gezinsopdracht: "Tekent een erfstuk dat bij jullie in huis staat..." Ze tekent een beeldje dat ze van een vriendin heeft gekregen en vertelt hoe blij ze is met deze herinnering aan die vriendschap.

We geven inkijkje in het familiespel 'Open Huis', dat is ontwikkeld met oog op de ambulante gezinsbegeleiding. Het is een hulpmiddel dat bij kan dragen aan het versterken van de gezinsdialoog, aan het exploreren en integreren van de ervaringen, die impliciet en verborgen aanwezig zijn in de gezins- en familiegeschiedenis. 'Open Huis' is de metaforische titel, die uitnodigt om een inkijkje te geven in de familiecontext.

Achtergrond van het spel

Gezinnen waar de moeilijkheden over elkaar heen buitelen kunnen zich gaan identificeren met hun problemen. Ze ervaren zich dan als een 'probleemgezin' en worden soms door de buitenwereld ook zo betiteld. Stress en moeilijkheden hebben de neiging om te verkleven met de persoonlijke en gezinsidentiteit. Gezinnen zijn echter zoveel meer dan de problemen waar ze mee worstelen.

Michael White protesteert in zijn narratieve therapie tegen deze negatieve internalisatie door kort en krachtig te stellen: "Niet het gezin is het probleem, maar het probleem is het probleem" (White & Epstein 1990, White, 2009). Door de andere ervaringen te belichten en door ieder daarin een beurt en een stem te geven kan er een rijker gezins- en familieverhaal worden ontwikkeld (Vermeire & Sermijn, 2017). Gezinsleden zijn immers zoveel meer dan hun probleem, dan welk etiket ook, waarmee ze door het leven moeten gaan. Belangrijke ervaringen en verhalen, die door de stress in het vergeethoekje zijn beland worden naar voren gehaald en gedeeld. De betekenis en de waarden, die zij in zich herbergen worden geëxpliciteerd. In het delen van die ervaringen binnen het gezin en in het ontwikkelen van een groter gedeeld verhaal worden verbindingen in een gezin versterkt.

'Open Huis' is als familiespel geschoeid op de contextuele leest. De vragen en de acties nodigen uit tot het verkennen en bespreken van het intergenerationele erfgoed; ze nodigen uit om de wederkerigheid van geven en ontvangen in het gezin op een speelse manier te bespreken. Dat schept de mogelijkheid om de betekenis van de gezinsleden voor elkaar uit te spreken en elkaar daarin te erkennen. Zo kunnen gezinnen meer in contact komen met hun eigen bronnen en zicht krijgen op wat zij waardevol vinden en hoe zij van betekenis kunnen zijn voor elkaar en voor hun omgeving.

Speels...

'Open Huis' biedt een creatieve vorm om samen in gesprek te gaan binnen het gezin. Spel heeft immers een eigen werking, biedt een ruimte, die een systematisch hulpverleningsgesprek doorgaans te buiten gaat. Spel roept lichtheid op, biedt een vrije ruimte aan, waarin geëxperimenteerd kan worden. In 'De mens als verhaal' wordt de Italiaanse Schrijver Calvino geciteerd, die een pleidooi houdt voor lichtheid. *"Iedereen kan zich naar de diepte laten zinken, terwijl het veel moeilijker is aan de oppervlakte te blijven. Je moet je voortdurend oefenen in lichtheid om erin te slagen langs de glooiende oppervlakte van de dingen te strijken, de oppervlakte die zoveel rijker en gevarieerder is."* (Olthof en Vermetten, 1994, p. 68). Spel biedt de mogelijkheid tot het licht aanraken van emotionele ervaringen er blijft ruimte om je op moeilijke ervaringen te kunnen verhouden. Humor heeft eenzelfde werking. De traan is immers niet tegengesteld aan de lach, ze vormen een paradoxale eenheid. In de lichtheid blijft beweeglijkheid mogelijk.

Speelsheid in de begeleiding nodigt uit om een rijkdom aan ervaringen te laten verschijnen, die naast elkaar mogen bestaan. In spel wordt de logische dwang en zwaartekracht van de oorzaak en gevolg even verlaten, ontstaat er een ruimte waarin nieuwe ervaringen kunnen worden opgedaan. Er wordt geëxperimenteerd met nieuwe woorden, met andere daden, er kan buiten de lijntjes gekleurd worden en er kunnen daarna nieuwe lijnen worden aangebracht. In ons spel ontsnappen we aan de 'instrumentele beheersingsrationaliteit' waaraan ook de systematiek van de hulpverlening maar al te vaak is onderworpen, waarschijnlijk veel meer dan in de pastorale setting. In het spel wordt ruimte gecreëerd voor een narratief leerproces, waarin op een meanderende manier de veelheid van gezins- en familie verhalen verkend kan worden (de Ronde, 2015).

Goede verhalen zijn niet enkel de gemakkelijke verhalen. Juist wanneer moeilijke ervaringen het levenslicht mogen zien, kunnen zij geïntegreerd worden in de andere gezinsverhalen. Wanneer vader iets kan vertellen over verzwegen ervaringen uit zijn jeugd, wanneer een dochter iets vertelt over haar angst vanwege de conflictueuze scheiding van haar ouders, wanneer een jongen zijn ervaring vertelt van het pesten op school kan er meer begrip, openheid en verbondenheid ontstaan in het gezin. Goede verhalen betreft al die ervaringen die je samen kunt delen, met woorden en met zoveel meer...

Begeleiding

Ieder spel heeft zijn eigen regels en werking. 'Open Huis' is een bordspel: het gezin is in een kring bij elkaar en deelt daar de ervaringen en verhalen. Ieder krijgt een beurt en zo krijgt ieder de gelegenheid om zijn stem te laten horen en al spekend betekenis te verwerven in de kring van het gezin. Maar dit spel is ook kwetsbaar: kunnen de verschillende verhalen wel resoneren in het gezin of worden ze begroet met afwijzing...? Het moge duidelijk zijn dat er veiligheid en onderling respect nodig is om je uit te durven spreken. Het spel wordt binnen de ambulante gezinsbegeleiding gespeeld onder leiding van een gezinsbegeleider. Zij moedigt gezinsleden aan zich uit te spreken, om elkaars verhalen te ontvangen en op elkaar te reageren en de dialogen te verdiepen en de dialoog te helpen voortgaan. Zij helpt de onderlinge veiligheid te vergroten. Met een veelzijdig gerichte partijdigheid kan ze helpen recht doen aan niet-aanwezige familieleden.

De inzet van een spel vraagt vooraf bereidheid van de deelnemers om actief mee te doen. Wanneer er stagnering is, aarzeling, dan helpt de begeleider om te begrijpen wat lastig en kwetsbaar is. Die aarzelingen kunnen sleutelmomenten zijn in de begeleiding. Ze kan het spel enigszins sturen door vooraf vragen te selecteren. Tegelijk is het ook zo dat kwetsbaarheid van de een respect en zorg van de ander kan oproepen en zo de band kan verdiepen. Het kwetsbare gezicht van de ander herbergt immers een appèl in zich... Maar evenzo kan opgehoopt destructief recht, waar op geleund wordt

een vervelende spelbreker zijn in het veilig en vrijuit spreken. De belangrijkste taak van de begeleider is de voortgang van de dialoog: voortdurend de ruimte te bevorderen voor het spreken en voor het luisteren in het gezin. De begeleider helpt het proces gaande te houden en is zij terughoudend met betrekking tot de inhoud van wat besproken wordt. Vanuit de contextuele kennis en vaardigheid kan zij evenwel het wederkerig geven en ontvangen erkennen en verder expliciteren.

Ook in supervisie kan 'Open Huis' gebruikt worden als een speels middel om elkaars' gezin van herkomst te verkennen. In allerlei kleine verhalen komt een veelheid aan verhalen op tafel, die iets vertellen over loyaliteiten, over hoe er gegeven en ontvangen wordt. Er zijn verschillende speelvormen mogelijk: in de basicconstructie heb je voldoende aan de vragenkaartjes om uit te wisselen over het eigen gezin van herkomst.

Tenslotte

Meerdere mensen hebben aan de wieg van 'Open Huis' gestaan. Contextuele kennis van de auteurs en creatieve vaardigheden van de ontwerpers hebben geleid tot dit mooi vormgegeven spel. Het is door verschillende gezinsbegeleiders uitgetest in gezinnen en aan de hand van de feedback bijgesteld. Met een enorme scheut volharding en discipline van mede-auteur en uitgever Willy de Vijer is 'Open Huis' op de markt gekomen. Bezoek de website voor meer informatie over het spel: www.binnendecontext.com

Kees Verduijn, mede-auteur, als opleider en supervisor werkzaam bij Instituut Contextuele Benadering te Ede en als contextueel therapeut in een zelfstandige praktijk te Barneveld.

Literatuur:

Olthof, J & Vermetten, E. (1994) De mens als verhaal, narratieve strategieën in psychotherapie voor kinderen en volwassenen. Utrecht: de Tijdstroom

Ronde, M.de (2015) Speelruimte voor ervaring en reflectie; een praktijkgericht onderzoek naar het gebruik van spel in begeleidingssituaties, *dissertatie*. Tilburg: Eburon

Vermeire, S & Sermijn, J. red.(2017) Wegen naar her-verbinding; narratieve, collaboratieve en dialogische praktijken. Antwerpen: Interactie-Academie VZW

White, M & Epstein, D. (1990) Narrative Means to Therapeutic Ends. New York/ London: W.W. Norton &Company

White, M. (2009) Narratieve therapie in de praktijk; verhalen die werken. Amsterdam: Hogrefe uitgevers

Verschenen in: Contextuele Berichten, Contextueel Pastoraat voor professionals in de geestelijke verzorging en de kerk. 2020-2. Middelburg: Skandalon